

1. तलका पश्नको उत्तर सही विकल्पमा ठिक चिह्न (✓) लगाउनुहोस् :

क) दिइएका मध्ये कुन जीव विटछेदक हो ?

उत्तर: चयाउ

ख) सजीवहरूमा पोषण उपलब्ध हुने प्रक्रियामा उत्पादक र उपभोक्ताबिच आहारका रूपमा के बढ्दछ ?

उत्तर: खाद्य शृङ्खला

ग) स्रवका वीक्रामा लाइकेन्समा रहेको सम्बन्ध कुन प्रकारको अन्तरक्रिया हो ?

उत्तर: Mutualism

घ) जैविक अन्तरसम्बन्धमा आफ्नै जीवले आफ्नै दिने जीवको शरीरबाट खाना सोस्ने लिच्छे। यस किसिमको अन्तरसम्बन्धमा के हुन्छ ?

उत्तर: उता मात्र जीव तर्भावित लाभान्वित हुन्छ।

ड) प्राथमिक पोषण तह कुन हो ?

आ) हीरघाबोट विकवाहरू

2. फरक लेखनुहोस् :

क) उत्पादक र विटछेदक ।

पारक लैरनुहोस्य :

क) उपादक र विट्टेदक

उपादक

विट्टेदक

* खान्ना बनाउने प्रक्रियामा उपादकले सौर्य शक्ति वा रासायनिक शक्तिको प्रयोग गरी अजीविक वस्तुलाई जैविक वस्तुमा परिणत गर्दछन्।

* साइनी व्याक्टेरिया, डाइस्त्रम आदि फाइलोल्लाइटनका उदाहरण हुन्।

* मातमा हुने व्याक्टेरिया फाङ्गाई तथा सुक्ष्म जीवहरू विट्टेदक

* चउरको पारिस्थितिक पद्धतिमा उपादक, प्राथमिक उपभोक्ता, द्वितीय उपभोक्ता र तृतीय उपभोक्ता मरेपछि जिर्णहसको मूत्र शरीरलाई त्यहाँ भएका व्याक्टेरिया तथा फाङ्गाईले सडाउने कार्य गर्दछन्।

ख) चउरको पारिस्थितिक पद्धति र पौरवरीको पारिस्थितिक पद्धति

⇒ चउरको पारिस्थितिक पद्धति
* खुला फाँट तथा चउरमा जैविक र अजैविक तत्वहरूको अन्तरसम्बन्ध बाट बनेको पारिस्थितिक पद्धति नै चउरको पारिस्थितिक पद्धति हो।

पौरवरीको पारिस्थितिक पद्धति
* पौरवरीमा हुने जैविक र अजैविक तत्वहरू बिचको पारिस्थितिक सम्बन्ध बाट बनेको पारिस्थितिक पद्धति भनिन्छ।

- घाँसे मैदानहरूमा भएका साना शाकाचरहरू हुन्।

ताजा पानीका पुजाहरू पौरवरी इकोसिस्टमको जैविक अवयवहरू हुन्।

ग) खाद्य शृङ्खला र खाद्य जाल

खाद्य शृङ्खला	खाद्य जाल
खाद्य शृङ्खला सजीवहरूको आपसी सम्बन्ध हो जसबाट सजीवहरूले आफ्नो खाना प्राप्त गर्छ।	खाद्य शृङ्खला एक व्यापक जालको विस्तारिक रूप हो जसले गर्दा खाद्य जाल बनिन्छ।
कुनै पारिस्थितिक पद्धतिमा भएका खानाको स्रोतका तत्वहरू मिलेर खाद्य शृङ्खला बन्दछ।	कुनै पारिस्थितिक पद्धतिमा भएका खाद्य शृङ्खलाका तत्वहरू मिलेर खाद्य जाल बन्दछ।

घ) जैविक र अजैविक अवयव

जैविक अवयव	अजैविक अवयव
जैविक तत्वहरूले जीव समुदायलाई बनाउँछ।	अजैविक तत्वले हावा सौर्य ऊर्जा तापक्रम माटो पानी आदिलाई बनाउँछ।
जैविक तत्वहरू जीवित र मृत जनका लागि अजैविक कारकहरूमा निर्भर हुन्छन्।	अजैविक तत्वहरू जैविक तत्वहरूबाट पूर्ण रूपमा स्वतन्त्र हुन्छन्।

ङ) पारस्परिक र कमसलिज्म

पारस्परिक	कमसलिज्म
सजीवहरू बीच लामो समय सम्म रहिरहने सम्बन्ध जसमा दुवै सजीवहरू परस्परमा लाभित हुन्छन्।	जैविक सम्बन्ध जसमा आफ्नै सजीव बढी लाभित हुन्छ भने आफ्नै दिनलाई हानी पुऱ्याउँछ।
भने यसलाई पारस्परिकता भनिन्छ।	यस किसिमको अन्तरक्रियालाई कमसलिज्म भनिन्छ।

च) परिजिविता र पारस्परिकता

परिजिविता	पारस्परिकता
उपिया, लामरवुट्टे, उडुस जस्ता जीवले रगत स्रोत लिङ्गन यसलाई बाह्य परजीवि भनिन्छ।	सजीवहरूबीच लामो समयसम्म रहि रहने सम्बन्ध जसमा दुवै सजीव हरू परस्परमा लाभ वित हुन्छन् भन्ने यसलाई
- होस्ट र परजीवि बिच हुन्छ	पारस्परिकता भनिन्छ।
- एक प्रकारको विशिष्ट सम्बन्ध छ।	दुई गैर-परजीवि पुनति हरुबीच हुन्छ धेरै विशिष्ट हुन्छ।

१. कारण द्विहोस

क) पारिस्थितिक पद्धतिमा विच्छेदक मात्र नहुने हो भन्ने यो पद्धति स्वलबलिन्छ।

ख) पारिस्थितिक पद्धतिमा विच्छेदक मात्र नहुने हो भन्ने यो पद्धति स्वलबलिन्छ किनभने विच्छेदकले मरेका जीवहरूलाई माटोमा मिलाउन मद्दत गर्छ। जीवहरूलाई चुहाउन मद्दत गर्छ।

ग) चउरको इकोसिस्टममा पहिलो उपभोक्ता किरा फट्याङ्गको सङ्ख्या अत्यधिक बढ्न जाँदा उक्त इकोसिस्टम असन्तुलित हुन्छ।

घ) चउरको इकोसिस्टममा पहिलो उपभोक्ता किरा फट्याङ्गको सङ्ख्या अत्यधिक बढ्न जाँदा उक्त इकोसिस्टम असन्तुलित हुन्छ किनभने टिनिड्क शाकाहारी जीवन हुन् र यी परपोषित हुन्छन् आफ्नो श्वानाका लागि फट्याङ्क रूपमा अरुमा भेर पर्छन्।

ग) प्रायजसौ स्वाद्यशूडस्वलामा उपभोक्ताको सदरुथा भडदा उत्पादकको सदरुथा बढी हुन्छ ?

⇒ जब्जुहरमा हरिकण हुँदा यसै कारणले आफ्नो खाना आफै बनाउन सक्दैनन यिनहरूले उत्पादकबाट खाना प्राप्त गर्छन । उदाहरण लागि फाइवोलडुलन घाँसलाई किरा फट्याडगाले खाँदछन । किरा फट्याडगाले खाएर चरा भ्यागुता बाँधि रहेका हुँदछन् । यसरी स्वपोषक र परपोषक जिवित्त सम्बन्ध कायम रहेको हुन्छ ।

घ) पारस्परिकतामा दुवै सजीवहरू लाभान्वित हुन्छ ।

⇒ पारस्परिक अन्तर्क्रिया अन्तर्क्रियामा दुवै प्रजातिहरूले अन्तर्क्रियाबाट लाभ उठाउँछन् । पारस्परिकताको उदाहरण दामो पाचन नलीमा हुने सूक्ष्म जीवाणु ब्याक्टेरियाले खाना पचाउन मद्दत गर्छन् । भने अर्कोतर्फ ती ब्याक्टेरियाले मानिसले खाएको खानाबाट प्राप्त हुन्छ ।

ङ) पारिस्थितिक पद्धति सन्तुलित भस्का ठाउँमा वातावरण स्वस्थकर हुन्छ ।

⇒ स्वास्थ्य पारिस्थितिको प्रणालीमा एकअर्को र निर्जीव वस्तुहरूसँग सन्तुलनमा अन्तर्क्रिया गर्ने मूल वनस्पति र जनावरहरूको जनसङ्ख्या समुवैश हुन्छ । स्वस्थ पारिस्थितिक प्रणालीमा ऊर्जाको स्रोत हुन्छ । सामान्य तथा सूर्य स्रष्टु विद्युत गर्नेहरूले गरेका ठोट बिस्वा र जनावरहरूलाई भत्काउँछन् । माटोमा महत्वपूर्ण पोषक तत्वहरू फकाउँछन् ।

४. तलका प्रश्नको उत्तर लेखनुहोस् ।
क) पारिस्थितिक पद्धतिमा हुने अजीविक तत्वहरूको सूची बनाई पृथेकको घोटकरमा व्याख्या गर्नुहोस् ।

⇒ पारिस्थितिक पद्धतिमा हुने अर्जैविक तत्वहरूको सूची यस प्रकार छन :

१. हावा : अर्जैविक तत्वहरूमध्ये हावा एक महत्वपूर्ण तत्व हो। वायुमण्डलमा विभिन्न किसिमका ग्याँसहरू जस्तै नाइट्रोजन, अक्सिजन, कार्बन डायोक्साइड आदि रहेका हुन्छन्।

~~२. सौर्य ऊर्जा : अर्जैविक जीवन पद्धतिमा~~

२. सौर्य ऊर्जा : सौर्य ऊर्जाले वनस्पतिमा पाइने बोटबिरुवा जनसर्व सूर्यबाट प्राप्त हुने अर्जैविक जीवन पद्धतिमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ। सूर्यबाट प्राप्त हुने प्रकाश र ताप शक्तिको सजीवहरूको जीवन पद्धतिमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ।

३. पानी : जस्तु तथा वनस्पतिहरूमा पानी अति आवश्यक तत्व हो। बोटबिरुवामा हुने प्रकाश संश्लेषण प्रक्रियाका लागि पानी महत्वपूर्ण छ।

४. माटो : अर्जैविक तत्वहरू मध्ये माटो पनि महत्वपूर्ण तत्व हो। माटोमा खनिज तत्वहरू प्राङ्गारिक पदार्थ जीवाणु तथा रासायनिक तत्व हरू जस्तै नाइट्रोजन, फस्फोरस, पोट्याशियम आदि हुन्छन् जुन बोट बिरुवाका लागि आवश्यक हुन्छ।

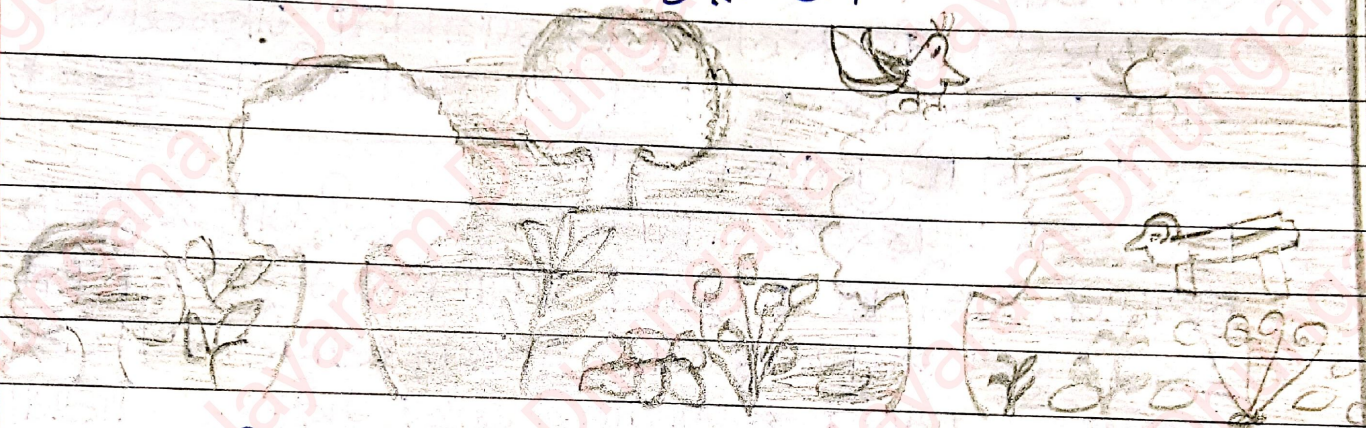
ख) पारिस्थितिक पद्धतिमा विटैदकले खेल्ने भूमिका व्याख्या गर्नुहोस्।

⇒ पारिस्थितिक पद्धतिमा विटैदक भनैको माटोमा हुने व्याक्टेरिया फण्डाई तथा सूक्ष्म जीवहरू हुन्। यी सूक्ष्म जीवाणुले मरेका जीवको शरीरलाई कुटाउने, डालाउने कार्य गर्दछन् र सुख्ख अणुमा परिणत गरी माटोमा मिलाउँछन्। व्याक्टेरिया तथा

फर्नाइले भरेका जंतु तथा वनस्पतिको शरीरलाई सरल अणुमा टुकाई माटामा मिलाउँछन् र वातबरणलाई सफा बनाउँछन् त्यसैले यिनीहरूलाई scavenger भनिन्छ। विट्टेदकद्वारा माटामा मिसिरका पीठिक तत्वहरूलाई वनस्पतिहरूले शोषेर लिन्छन्।

ग) चउरको इकोसिस्टमको सफा चित्र बनाई छोटकरीमा व्याख्या गर्नुहोस्।

→ खुला फाँट तथा चउरमा जैविक र अजैविक तत्वहरूबीचको अन्तर सम्बन्धमा बाट बनेको पारिस्थितिक पद्धति नै चउरको पारिस्थितिक पद्धति हो।

यसमा हुने अजैविक र जैविक तत्वहरूलाई निम्नअनुसार अलख गर्नु पर्ने

१. अजैविक तत्वहरू : चउरको पारिस्थितिक पद्धति अन्तर्गत पर्ने उल्लेखित किसिमका अजैविक तत्वहरूमा हावा, माटो, शक्ति, पदार्थ, सौर्य ऊर्जा, आद्रता, पानी आदि पर्दछन्।

२. जैविक तत्वहरू : चउरमा हुने वनस्पति र जीवहरू यहाँका जैविक तत्वहरू हुन्। यी जैविक तत्वहरूलाई उत्पादक, उपभोक्ता र विट्टेदक तीन भागमा विभाजन गरिन्छ।

३. उत्पादक : चउरमा भएका हरिया घाँसघात बोट-

बीटबिरुवाहरू उत्पादक हुन्

१. उपभोक्ता : चउरमाको पारिस्थितिक पद्धतिमा निम्न लिखित उपभोक्ता हरू पर्दछन्।
  - * प्राथमिक उपभोक्ता : चउरमा भएका हरियो घांसपत्र भाखपत्र खाएर बाटने किरा, जतयाइ.गा गडुआला खरायो मूग आदि पहिलो उपभोक्ता हुन्।
  - * द्वितीय उपभोक्ता : आफ्नो खानका लागि प्राथमिक उपभोक्तामा भएर पर्ने सजीवलाई द्वितीय उपभोक्ता भनिन्छ। चउरको पारिस्थितिक पद्धतिमा भूयागुना चरा चउर.गी स्याल ढाँसो आदि द्वितीय उपभोक्ता हुन्।
  - * तृतीय उपभोक्ता आफ्नो खानका लागि द्वितीय उपभोक्तामा भएर पर्ने जीवहरूलाई तृतीय उपभोक्ता भनिन्छ। यी जीवहरू शारिरीक रूपमा बलिया भांसाहारी पौन हुन्छन्। जस्तै बाघ चितुवा सिंह आदि।
३. विट्पेदक : चउरको पारिस्थितिक पद्धतिमा उत्पादक प्राथमिक उपभोक्त र तृतीय उपभोक्ता मरेपछि तिनीहरूको मृत शरीरलाई त्यहाँ भएका व्याक्तीविया तथा फण्डाईले सडाउने र गलाउने कार्य गर्दछ र मातृका सरल अणुमा परिणत गर्दछन्।

घ) पौरवरीको इकोसिस्टमा भूयागुनाको सङ्ख्या अत्यधिक बढेर गयो भने यसले उक्त पद्धतिमा जस्तो जस्तो असर पुग्दछ। व्याख्या गर्नुहोस।

ङ) पौरवरीको इकोसिस्टमा भूयागुना अत्यधिक बढेर गयो भने यसले उक्त पद्धतिमा भूयागुनाहरू खाने जंतुहरू मर्दछन् यसपछि तिनीहरूलाई खाने जनावरहरू भोक हुन्छन् र तिनीहरूको जनसङ्ख्या पनि कमी हुन्छ।

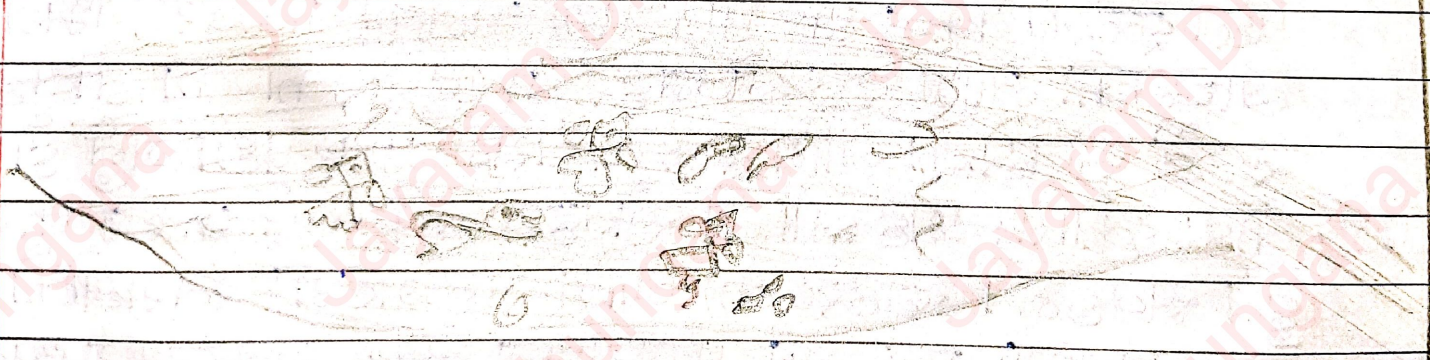

5) खेतमा काम गर्ने एक किसानले मुसाले धान खाँदा भनी भए जति सबै मुसा मारे तर उक्तै खेतमा धान उत्पादन सार्थक हुन भएको पार धानको उत्पादनमा किन कमी भएको होला ? आफ्नो तर्कसहित पुष्टि गर्नुहोस् ?

⇒ खेतमा काम गर्ने एक किसानले मुसाले धान खाँदा भनी भए जति सबै मुसा मारे तर पनि खेतमा धान उत्पादन सार्थक हुन भए किनभने जलवायु परिवर्तन मात्रै होइन जैविक विविधताको घनि र खेतमा अपभ्रंशहरूको परिवर्तन स्वाद र यसलाई कसरी उत्पादन गरिन्छ भन्ने चिन्ताबाट बहुरो इबाबहरू छन् । किसानहरूले जलवायु स्मार्ट अभ्यासहरू अपनाएर कृषि लै योगदान गरेको हीरकहरू ग्याँस उत्सर्जनलाई कम गर्ने आवश्यक छ होस्का लागि नयाँ सिक्ने मात्रा छ ।

च) पौरवरीमा हुने स्वाद्य शृङ्खलाको चित्र बनाई छोटकरीमा वर्णन गर्नुहोस् ।

⇒

जलीय जिवनले यी अवशेषित स्काइहरूलाई जीवित वा संवेदनीय बिरुवाको कतुमा रूपान्तर गर्दछ जसले थप पौरवरीको खाना नेटको प्रत्येक तहलाई समर्थन गर्दछ । प्राथमिक अपभ्रंशहरूमा साना शाकाजी जनावरहरू हुन्छन् जसले शैवाल जस्ता उत्पादकहरूद्वारा संचोर्ने रूपान्तरित खाना

खादकृत । र आपूलाई निर्वाह गर्नका लागि अन्य पानीका बोटहरूलाई पनि खुवाउँछन् । यी जनावरहरू शरवहरू कीराहरू स्याडपोलहरू र साना माछाहरू हुन् । पौड फूडवैद्यमा दैस्यो स्तरले प्राथमिक उपभोक्ताहरूलाई खुवाउने माध्यमिक उपभोक्ताहरू बनाउँछ । दैस्यो तहमा जनावरहरू भ्या-गुता क्रीकस अथवा बभ्र्यचर र पानीका सर्प र कछुवा जस्ता सरीसृपस्य सीसपृथहरू हुन्छन् । तृतीय उपभोक्ता-ले प्राथमिक र माध्यमिक स्तरका जनावरहरू खादकृत तैस्यो तहको उपभोक्तामा जल चरा बाज, साना स्तनपुत्री र मानिस पर्दछन् यद्यपि मानिसहरूलाई उपभोक्ताको रूपमा वर्गीकृत गरिएको छ ।

- छ) सउता इकोसिस्टममा हुने उत्पादक, उपभोक्ता विटर्देवक र वातावरणीय सन्तुलित चक्र चलि रहने हुन्छ । यी मध्ये अब यहरूबिचको सन्तुलन र बलबलिसमा इकोसिस्टमा विग्रह यसु भनाइलाई कारणासहित गर्नुहोस ।
- उ सबै जीवित चीजहरूले स्रोतहरूको लागि प्रतिस्पर्धा गर्नु-पर्छ । इकोलोजिकल मुक्ति प्रतिस्पर्धा भनेको वातावरण भित्र बाटनको लागि दुई जीवनहरू वा (दुई प्रकारका जीवहरू) सउत स्रोतहरूको लागि एक अर्कासँग प्रतिस्पर्धा गर्नु हो । केही इकोसिस्टमहरूमा यी स्रोतहरू वर्ष - वर्ष ~~जम्मा~~ फुस्क हुन सक्छन् । उदाहरणका लागि जडु गलमा खरायोको जनसङ्ख्या एक वर्ष फस्टाउन सक्छ सक्छ । र अर्को वर्ष धेरै धेरै सन्तान हुन सक्छ यी अन्तर चढावहरूले धेरै स्याल र उल्लु जस्ता यी शिकार वस्तुहरू खाने शिकारीहरूलाई पनि असर पर्न सक्छ । यी शिकारीहरूहरूको वृत्तिका स्रोत फैला ~~ग~~ गर्नुपर्दछ वा भोकभरी र मृत्युको जोखिम लिनु पर्दछ । बिरवा वा बिलसत हुन्छ भने निर्धारण भ जनावरको प्रजाति जीवित रहनको लागि

क्षेत्रबाट बाहिर ~~स~~ स्पष्ट वा विप्लव हुन्छ भने निर्धारण गर्न
कालागि परिवर्तन एक आधारभूत कारक हो। पारिस्थितिक
पद्धतिमा भएका वनस्पति जनावर फललाई व्याक्टेरिया
तथायुति सूक्ष्म जीवाणुहरूलाई जैविक तत्व भनिन्छ। यी
सम्पूर्ण जीवनहरूबिच अन्तर सम्बन्ध रहेको हुन्छ।

ज) इकोलोजिकल अन्तरक्रियाका प्रकारहरू उल्लेख गर्नु होस्
प्रत्येकको उदाहरणसहित वर्णन गर्नु होस्।
⇒ अन्तरक्रियाका प्रकार

१. पारस्परिकता :- सँगैको चित्रमा सउटा चराले फूलको रस
चुस्न रहेको छ। यी दुईबिचको सम्बन्धमा चराले फूलबाट
रस लिन्छ भने चराले परागसेचनमा मद्दत गर्दछ। यसमा
चरा र बिरुवा दुवैलाई परस्परमा फाइदा हुन्छ। यसरी
सजीवहरूबिच लामो समयसम्म रहिरहने सम्बन्ध जसमा
दुवैलाई फाइदा हुन्छ।

२. कमन्सलिज्म :- कमन्सलिज्ममा जैविक सम्बन्ध हुन्छ जस-
मा आफ्नै सजिव वनी लाभान्वित हुन्छ भने आफ्नै दिने
लाई हानी पुऱ्याउँदैन यस किसिमको अन्तरक्रियालाई भनिन्छ
उदाहरण माकुराले रुखमा जालो बनाउनु

३. परजीविता :- जैविक अन्तरक्रिया जसमा आफ्नै सजिव
आफ्नै दिने जिवको शरीरबाट खाना सौसोर लिन्छ।
यस किसिमको अन्तर सम्बन्धमा सउटा सजिव लाभान्वित
हुन्छ भने अर्कोलाई हानी पुऱ्याउँदछ। उदाहरण लाभखुटे
उडुस उपियाले रगत चुसेर बाँच्ने।

४. प्रतिस्पर्धा :- सउटा पारिस्थितिक ~~अन्तर्क्रिया~~ पद्धतिमा
पद्धतिमा सजीवहरूले सउटै स्रोत (खाना, बस्न) कालागि
प्रतिस्पर्धा गर्छन पारिस्थितिक पद्धतिमा सबै सजीव
तत्वहरूबिच सन्तुलन कायम भएका हुनुपर्छ। उदाहर-
णका ठाँसो र भालु जनावरको सिक्का गर्नुमा प्रतिस्-
पर्धा गर्छन्।

५. विकार : जड़ गलमा बस्ने मांसाहारी जनावरहरूले आफू भन्दा कमजोर जनावरहरूलाई मारेर आफ्नो खान प्राप्त गर्छन्। अन्य जनावरहरूलाई मारेर खाने प्रक्रियालाई विकार भनिन्छ। उदाहरण : उल्लुले बाघले जनावरको विकार गर्नु।

भा) दिइएका उदाहरणहरू कुन कुन प्रकारका इकोलोजिमा अन्तर्क्रिया हो छुट्याउनुहोस्।

आ) मीरी भूमराले फूलको रस खानु
→ पास्परिक्ता

ब)

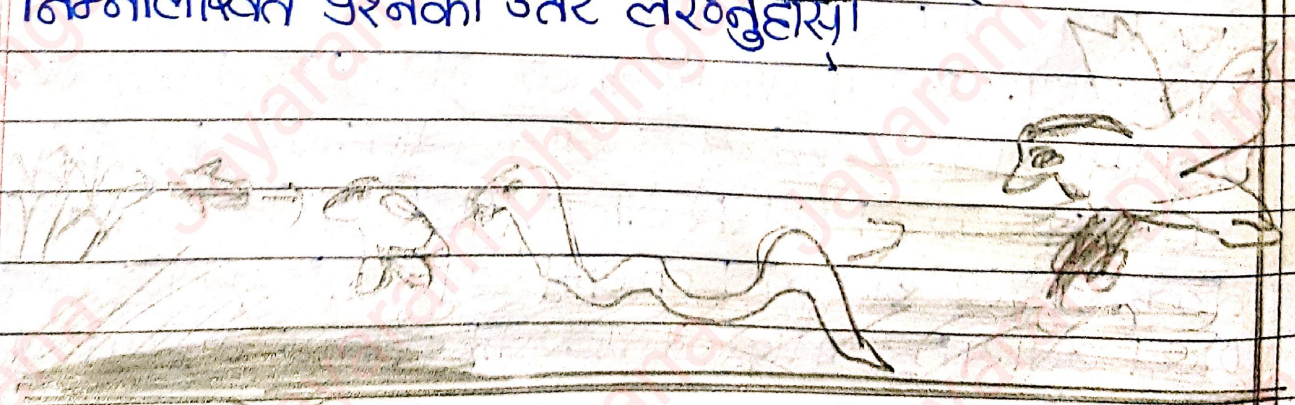
आ) माफुराले सरवमा जलो बनाउनु
→ कमसलिडम

इ) गौंलीले घरमा गुँड बनाउनु
→ कमसलिडम

ई) जनावरको श्वात चुसरे बाँच्ने उटुस, उपियाँ लामरुके
→ परजीविता

उ) जनावरको शरीरभित्र बस्ने टैपवर्म जुका आदि।
→ परजीविता

आ) दिइएको इकोसिस्टमको अध्ययन गर्नुहोस् र निम्नलिखित निम्नलिखित प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस्।

अ) यस्मात् भस्का उत्पादक र उपभोक्ताको पहिचान गर्नुहोस् ।

→ ~~यसमा भस्का उत्पादक र उपभोक्ता~~

→ किरा फुट्ट्याइ. ग्रा भ्यागुना सर्प, चराचुरुड. गी उपभोक्ता हुन्। घाँस हरिया बोटविरवा आदि उत्पादक हुन्।

आ) उत्पादकहरूले कसरी खाना प्राप्त गर्दछन् ?

→ यसमा भस्का घाँसपात बोटविरवाहरू उत्पादक हुन्। यी उत्पादकहरूले पानी कार्बनडाइअक्साइड सौर्य ऊर्जाको ~~द्वारा~~ ~~उत्पादक~~ ~~द्वारा~~ ऊर्जाको मदतले आफ्नो खाना आफै बनाउँने गर्छ।

इ) यस्मात् विट्देहकले खेलने भूमिका वर्णन गर्नुहोस् ।

→ चउरको पारिस्थितिक क्षेत् पद्धतिमा उत्पादक, माध्यमिक उपभोक्ता द्वितीय उपभोक्ता र तृतीय उपभोक्ता मरेपछि तिनीहरूको मृत शरीरलाई यहाँ भस्का व्याक्टेरिया तथा फण्डाइले सडाउने गलाउने कार्य गर्दछन् र मातमा सरल अणुमा परिणत गर्दछन्। मिलेका सरल अणुहरूलाई बिरुवाको जसले सोसेर लिन्छ। विट्देहकले वातावरणलाई स्वच्छ पार्छ।

ई) यस पद्धतिमा उत्पादकको सङरण्या रग्वै भन्दा बढी हुन्छ किन ?

→ चउरको पारिस्थितिक पद्धतिमा उत्पादकको सङरण्या बढी हुन्छ उत्पादकहरूले प्रकाश सरलेशणको माध्यमबाट सूर्यको ऊर्जा कब्जा गर्न र मातमा पौषक तटवृहरू अवशोषित गर्न सक्षम छन्। तिनीहरूलाई भविष्यमा प्रयोगको लागि आफै अथवा जीवहरूद्वारा भण्डारण गर्छ।

उ) सन्तुलित इकोसिस्टमबाट हुने फाइदाहरू लेख्नुहोस् ।

→ सन्तुलित इकोसिस्टमबाट हुने फाइदाहरू : प्रत्येक जीव अपेक्षित रूपमा फलदाइ हुन र गुणा गर्दछन् भन्ने सुनिश्चित गर्छ र उनीहरूले जीवित रहन पर्याप्त खाना पाउँने गर्छ।